

MARIA SALMINEN

Pahempaa kuin kuolema

Søren Kierkegaard, *Kuolemansairaus* (Sygdommen til Døden, 1849). Suom. Janne Kylliäinen & Tapani Laine. Basam Books, Helsinki 2016. 188 s.

’Tietoisuus’ ja ’itseys’ – ja etenkin ’itsetietoisuus’ – ovat käsitteitä, joihin ei ensimmäisenä tulisi mieleen kiinnittää ihmisen jumalasuhdetta. Anti-Climacuksen nimellä kirjoittava Kierkegaard kuitenkin tekee näin teoksessaan *Kuolemansairaus*.

Kuolemansairaus ilmestyi ensimmäistä kertaa J. A. Hollon suomenoksena 1924. Tuore käännös on osa laajempaa projektia, jonka tarkoituksena on julkaista Kierkegaardin kristilliset teokset uudelleen ”selkeinä ja perusteellisesti selitettynä” käännöksinä. Viimeksi mainitussa tavoitteessa on selkeästi onnistuttu: paratekstit ovat erinomaiset ja runsaat

viitteet ilmeisen perinpohjaisia ja käännös säilyttää Kierkegaardin omintakeisen tyylin. Ensiksi mainitusta tavoitteesta vastuu kuuluu myös Kierkegaardille itselleen.

Teos on laadittu täsmällistä dialektista systemaattisuutta tavoittelevaan tutkielmamuotoon, josta Kierkegaard itse toteaa: ”Muoto saattaa vaikuttaa liian ankaralta olakseen henkeä rakentava ja liiaksi henkeä rakentamaan pyrkivä olakseen ankaran tieteellinen.” (19) Liiallisesta ankaruudesta teosta ei kuitenkaan voitane syyttää: se sisältää koko liudan keskenään ristiriitaisia väittämiä ja ajatuskulkuja (joita ei kuitenkaan voi katsoa tarkoituk-

”Epätoivo on ainoa todellinen kuolemansairaus, pahempaa kuin kuolema itse.”

sellisiksi paradokseiksi), ja varsinkin loppupuolella tyyli alkaa muistuttaa yhä enemmän Kierkegaardin monien muiden teosten retoris-poeettista rönsyilyä.

Kuolemansairauden sekalaisista aineksista muodostuu eräänlainen psyko-teo-logiikka, jonka argumentaatiokulkuja ei saa mitenkään kiinnitettävä yhtenäiselle tasolle systemiksi.

Sairaus ja parannus

Kirjan perusväittäjä on, että kristityn näkökulmasta epätoivo on ainoa todellinen kuolemansairaus, pahempaa kuin kuolema itse. Edes kuolema ei ankarasti ottaen ole ”kuolemaksi”. Epätoivo on mahdollista ihmiselle vain sikäli kuin hän on ”henki”, Jumalan konstituoi ma sielun ja ruumiin, ajallisen ja ikuisen, välttämättömän ja mahdollisen synteeksi. Henkenä ihmisen tehtävänä on tulla omaksi itsekseen. Itsen mittana on Jumala, koska synteensä se on Jumalan, ei itsensä asettama.

Varsinaista epätoivoa on kahdenlaista: epätoivoista halua olla jotain muuta kuin oma itsensä ja epätoivoista halua tulla omaksi itsekseen. Kumpikin tilanne johtaa tavallaan itse-tuhoon, koska halutessaan olla jotain muuta kuin oma itsensä ihminen haluaa oikeastaan oman itsensä lakkaamista, ja kun hän haluaa

tulla omaksi itsekseen, hän ei hyväksy omaa itseään sellaisena kuin on, vaan yrittää nihiloida itsensä ja haaveilla jotain sen tilalle.

Epätoivo on siis kuolemansairaus, mutta samalla myös parannuskeino: mahdollisuus ja vaatimus tulla omaksi itsekseen. Tietoisuus itsen menettämisen epätoivosta (siitä, ettei ole tai voi olla oma itsensä) saa parhaimmassa tapauksessa ihmisen luopumaan jostain, mitä ei ole (itse kuviteltua itseä) ja heittäytymään takeettomasti uskon ja luottamuksen varaan. Vain epätoivon kautta kulkemalla ihminen voi tulla itsekseen, siksi Jumalan perustamaksi synteeksi, joka hän on. Itsen on murruttava tullakseen omaksi itsekseen läpinäkyvässä suhteessa Jumalaan.

Synti, myös tekijän

Kirjan toisessa, epätoivoa syntinä käsittelevässä osassa Kierkegaard on kenties enemmän omillaan, kauempana logiikasta ja lähempänä teologiaa ja uskontoa. Hän perustelee, että epätoivo on pahimmanlaatuista syntiä, koska se on tottelemattomuutta, purnaamista Jumalan tahtoa, luotua ja olevaa itseä vastaan. Se, ettei ihminen halua olla itsensä vaan haluaa olla olematta tai olla itse luomansa itseys, on eräänlainen syytös Jumalaa kohtaan.

Letkaukset muita ajattelijoita ja suuntauksia, porvarillista elämämuotoa ja massojen tyhjöpäisyyttä vastaan ovat odotettavia, mutta onnistuvat joka tapauksessa keventämään kokonaisuutta. *Kuolemansairauden* psykologis-rakenteelliset kuvaukset mielenliikkeistä ja henkisistä tapahtumakuluista ovat ehkä kuitenkin kirjan parasta ja tiukimmin kehiteltyä antia.

Monesti ihminen kuitenkin onnistuu olemaan itsensä tiellä. Kääntäjät ounastelevat esipuheessa, että Kierkegaard luopui suurellisista kirjallisista suunnitelmistaan ja kirjoitti eri nimimerkkien suojissa, koska piti yhtä teosmonoliittia liian mahtipontisena ja halusi pitää pienempää profiilia.

Tämä tavoite – sikäli kuin se oli vilpittön – ei taida toteutua. Ennenminkin Kierkegaard seisoo sanomansa edessä ja kiinnittää huomion omaan henkilöönsä moninaisilla nimimerkeillään, jotka viittaavat toistensa teksteihin, sekä luonteenomaisella, monesti itseironisella omaelämäkerrallisuudella. Kaikki ja mikä tahansa voi olla ironiaa. Niinpä myös *Kuolemansairauden* epäsuhta systemaattis-dialektisen muodon, retorisen paatoksen ja kristillisen eetos välillä voidaan lukea tarkoituksellisenä ironiana.